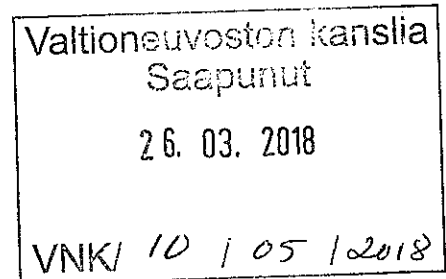

Kirjaamo VNK

Lähettäjä: Huttunen, Niko I <niko.huttunen@helsinki.fi>
Lähetetty: lauantai 24. maaliskuuta 2018 21.16
Vastaanottaja: Kirjaamo VNK
Aihe: Lausunto valtioneuvoston kanslialle
Liitteet: Valtioneuvoston kanslialle.pdf

Valtioneuvoston kanslialle

Liitteenä lausuntoni luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta – ministerin juhlallinen vala ja vakuutus.

Ystävällisin terveisin,

Niko Huttunen, dos.

Valtioneuvoston kanslialle

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta – ministerin juhlallinen vala ja vakuutus

Luonnoksessa esitetään, että Valtioneuvostosta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös ministerin juhlallisesta valasta ja vakuutuksesta. Lisäksi esitetään lisättäväksi säännös valan ja vakuutuksen kaavoista.

Ehdotus on kokonaisuutena arvioituna hyvin perusteltu ja se on syytä toteuttaa pienin muutoksin. Nykytila on säädösten osalta sekava. Lisäksi lakitasoinen säätely on tarpeen, koska kyse on perusoikeuksiin kuuluvan uskonnonvapauden alaan kuuluvasta asiasta. Kiinnitän huomiota eräisiin muutosesityksen perusteluihin sekä eräisiin sanamuotoihin esityksen lakitekstissä.

A. Kohdat 1–3 mainitsevat esityksen perusteita, joita voi pitää myönteisenä kehityksenä verrattuna todistajan valan ja tuomarin valan poistamiseen johtaneisiin perusteluihin.

B. Kohdat 4–6 sisältävät täydennyksiä esityksen perusteisiin

C. Kohdat 7–8 sisältävät korjausehdotuksia esitetyn lakitekstin sanamuotoihin.

A. Myönteiset piirteet perusteissa verrattuna todistajan ja tuomarin valaa koskevissa muutoksissa

1. Todistajan valaa ja vakuutusta sekä tuomarinvalaa ja -vakuutusta koskevissa uudistuksissa poistettiin mahdollisuus valaan. Tämä tapahtui osin virheellisin perustein. Tällöin katsottiin, että valinta valan ja vakuutuksen välillä paljastaisi henkilön vakaumuksen, mikä olisi ristiriidassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten kanssa.

Esityksessä todetaan nyt aivan oikein, ettei valinta paljasta vakaumusta, koska kukaan ei ole velvollinen tekemään selkoa valinnan perusteista. On huomattava, että valasta saatetaan kieltäytyä uskonnollisin perustein ja vastaavasti uskonnoton henkilö voi valita valan esimerkiksi perinnesyistä.

2. Todistajan valan poistamista puollettiin ajatuksella ”moniarvoisesta ja suvaitsevasta yhteiskunnasta” (HE 46/2014). On vaikea nähdä, miten kaikkien velvoittaminen uskonnottomaan vakuutukseen palvelee tätä tavoitetta.

Ministerin valaa ja vakuutusta koskeva esitys ottaa nyt tervetulleella tavalla huomioon myös positiivisen uskonnonvapauden. Uskonnollisesti se on monoteistinen, mikä on maassamme toimivien uskonnollisten yhdyskuntien ylivoimaisesti tavallisin kanta.

3. Tuomarinvalaa poistettaessa huomautettiin, että tuomarin tehtävä on maallinen tehtävä eikä se siksi edellytä uskonnollista valaa (HE 7/2016). Uskontoa ei kuitenkaan eletä muusta todellisuudesta irrallaan. Vuonna 2016 julkaistu *Osallistuva luterilaisuus* -tutkimus osoittaa, miten vahvasti luterilainen kutsumusajatus heijastuu edelleen suomalaiseen työetiikkaan. **Uskonnollinen vala sopii erinomaisesti suomalaiseen työkuulttuuriin.**

B. Täydennyksiä esityksen perusteisiin

4. Vala mainitaan esityksessä ennen vakuutusta. Järjestys on perusteltu. Todistajan valaa poistettaessa kiinnitettiin huomiota siihen, että vala saatetaan kokea sitovampana kuin vakuutus, vaikka laissa ei ole ollut tarkoitus antaa tällaista etusijajärjestystä (HE 46/2014). Tästä tehtiin yllättäen se johtopäätös, että mahdollisesti velvoittavammaksi koettu vaihtoehto poistettiin, vaikka valan ja vakuutuksen tarkoitus on nimenomaan vahvistaa sitoutumista.

Vala toteuttanee siis tarkoitustaan paremmin kuin vakuutus, mikä perustelee sen ensisijaisuutta. Muita valan ensisijaisuutta korostavia seikkoja on valan perinteellisyys (ajallinen ensisijaisuus) ja sen suurempi suosio.

5. Esitys viittaa Uskonnonvapauslain hallituksen esitykseen (HE 170/2002 vp), jonka perusteluissa väitetään, että vakuutus olisi neutraali suhteessa henkilön uskonnolliseen vakaumukseen. Tulkintaa, että vakuutus olisi uskonnollisesti neutraali, ei voi sellaisenaan pitää oikeana. Vakuutus ei ole neutraali silloin, kun sillä on uskonnollinen vaihtoehto. Valitessaan lupautumisen muotoa henkilö joutuu aina tekemään arvoarvostelman vaihtoehtojen välillä ja valinta voi tapahtua suhteessa uskontoon (vaikka ei aina).

Vakuutus ei myöskään ole neutraali, mikäli tällä neutraalisuudella perustellaan valan poistamista. Uskonnon syrjäyttäminen ei ilmennä neutraliteettia. Esityksessä tulee esiin myös osuvampi tulkinta neutraliteetista. Tämä tulee esiin viittauksessa eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintöön, joka koskee esitystä uskonnonvapauslaiksi:

Valaa ja vakuutusta käytetään erilaisiin julkisen vallan tarpeisiin tilanteissa, joissa on välttämätöntä esimerkiksi korostaa tietyn tehtävän hoitamiseen liittyviä periaatteita tai vakuuttua annetun tiedon oikeellisuudesta. Julkisen vallan suhtautumisen tällaiseen juhlamuotoiseen lupautumisen muotoon tulisi olla uskonnollisesti neutraalia. Tämän näkökulman ja perustuslain 11 §:n kannalta on perusteltua, että myös ne, jotka eivät kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan, voivat halutessaan vannon valan vakuutuksen antamisen sijasta. (PeVM 10/2002)

Perustuslakivaliokunta ei tässä sijoita neutraliteettia valaan tai vakuutukseen vaan siihen, miten valtio suhtautuu näihin. Valtion suhtautumisen tulisi olla *uskonnollisesti* neutraalia. Tällöin valtio hyväksyy lupautumisen eri muodot eikä väitä, että jokin lupautumisen muoto olisi uskonnon suhteen neutraali – tätähän valtio ei voi väittää, vaan se on uskonnonvapauden perusteella kansalaisten vapaasti harkittavissa.

Koska suhtautumisen tulee olla *uskonnollisesti* neutraalia, valtio voi muista kuin uskonnollisista syistä antaa etusijan valalle (ks. kohta 4).

6. Esityksen väite, että julkinen valta ei ole tunnustukseton, on kiistanalainen. Edellä lainattu perustuslakivaliokunnan mietintö korostaa valtion neutraalia suhdetta uskonnolliseen ja uskonnottomaan lupauksen muotoon. Esityksessä mainittu perustuslain 76 § pikemminkin korostaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erillisyyttä suhteessa valtioon kuin valtion tunnustusta. Erillisellä lainsäätämisyjärjestyksellä nimenomaan rajoitetaan valtion mahdollisuutta puuttua kirkon tunnustukseen. Perustuslaissa ei ole mainintaa valtion uskonnollisesta tunnustuksesta.

Toisaalta kategorinen väite valtion tunnustuksettomuudesta on muodostumassa yhä ongelmallisemmaksi. Maahanmuuton lisääntyminen on johtamassa siihen, että luterilainen uskonto ja siitä kumpuava arvomaailma nousee näkyviin. Viittaa yllä mainittuun *Osallistuva luterilaisuus* -tutkimukseen. Euroopassa muuttunut tilanne on näkynyt muun muassa ns. huivikiistoina. Perinteisen uskonnollisen neutraliteetin näkökulmasta tähän on vastattu muun muassa uskonnollisten tunnusten käyttökielloilla. Tällöin esimerkiksi kipt ja kaularistit on tasapuolisuuden vuoksi kielletty, vaikka ongelmaksi on koettu vain huivi.

Kun edetään kulttuurisiin syvärakenteisiin, jotka ovat lainsäädännönkin taustalla, vastaavaa neutraliteetin nimissä tapahtuvaa uskonnollisten elementtien syrjäyttämistä (tai kieltoa, kuten huivikiistoissa) ei voida enää tehdä, koska silloin kulttuuri tulisi tyhjentää arvoista, mikä ei ole mahdollista eikä toivottavaa.

Jos Suomen valtio haluaa pitää kiinni arvoistaan, sen tulee antaa täysimääräinen tunnustus näiden arvojen taustalla olevalle uskonnolliselle vakaumukselle. **Mahdollisuus uskonnolliseen ministerin valaan ilmentää paitsi positiivista uskonnonvapautta myös suomalaisen kulttuurin syvärakennetta.**

C. Korjausehdotuksia lain sanamuotoihin

7. 4 a § alkaa nyt seuraavasti: "Valtioneuvoston uuden jäsenen on hänen ennen tehtävänsä ryhtymistä..." Sanamuoto saattaa johtaa siihen virhetulkintaan, että uusi jäsen on vain se, joka ei koskaan ole ollut valtioneuvostossa – varsinkin kun tämä on aiempi käytäntö. Väärinkäsityksen mahdollisuus vähentyisi, mikäli sanamuoto alkaisi: "Valtioneuvoston jäsenen on hänen nimittämisen jälkeen ja ennen tehtävänsä ryhtymistä..."

8. Ministerin valan sanamuoto päättyy vanhahtavasti: "... ilman kavaluutta ja juonia, niin totta kuin Jumala minua auttakoon, ruumiin ja hengen puolesta." Sanamuodon perinteellisyydellä on kiistaton arvonsa, mutta tulee punnita suhteessa ymmärrettävyyteen. Ehdotan harkittavaksi, että sanamuotoa tarkistetaan esimerkiksi seuraavalla tavalla: "... ilman kavaluutta ja juonia. Jumala minua auttakoon tässä tehtävässä ruumiillisesti ja hengellisesti."

Espoossa 24.3.2018

Niko Huttunen
Dos.